

Wojciech Szabaciuk

Reprezentanci Szkoły Austriackiej wobec znaczenia i roli jednostki oraz społecznej kooperacji w rozwoju cywilizacji

Streszczenie: Niniejszy artykuł jest próbą analizy i interpretacji stanowiska reprezentantów Szkoły Austriackiej wobec znaczenia i roli jednostki oraz społecznej kooperacji w rozwoju cywilizacji. Celem artykułu jest zbadanie, czy i jak według reprezentantów Szkoły Austriackiej jednostki i społeczna kooperacja miały wpływ na rozwój cywilizacji, dając podstawy zwiększenia dobrobytu społeczeństwa oraz rozszerzenia ludzkiej wolności, zapewniając pokojowe relacje między ludźmi. Autor skupi się na myśli politycznej autorstwa reprezentantów Austriackiej Szkoły Ekonomicznej w osobach Ludwiga von Misesa, Murraya Rothbarda, Butlera Shaffera czy Thomasa DiLorenzo. Artykuł wykaże, że według reprezentantów instytucje społeczne, takie jak: prawa własności, wolność jednostek, społeczna kooperacja czy wolny rynek, są dorobkiem cywilizacji zachodniej. Omówiony zostanie także pogląd, dlaczego złe idee są główną przyczyną niszczenia cywilizacji. Autor posłużył się podejściem interpretatywnym i analizą treści.

Słowa kluczowe: Szkoła Austriacka, myśl polityczna, cywilizacja, jednostka, społeczna kooperacja.

Za początek powstania Szkoły Austriackiej¹ uznaje się wydanie *Zasad ekonomii* autorstwa Carla Mengera w roku 1871². Od momentu powstania Austriackiej Szkoły Ekonomicznej (ASE) C. Menger i jego następcy postulowali program ekonomiczny, który można określić jako liberalny. Przykładem liberalizmu Szkoły jest stanowisko jej reprezentantów wobec polityki monetarnej, w której to sprzeciwiali się wszelkim działaniom, które prowadzić mogą do inflacji, natomiast w sferze polityki gospodarczej odrzucali wszelkie formy państwowego interwencjonizmu. Zdaniem reprezentantów Szkoły państwo powinno trzymać się z daleka od procesów ekonomicznych³. Poza bezkompromisową obroną wolnego rynku i zajmowaniem się kwestiami istotnymi z ekonomicznego punktu widzenia C. Menger i jego kontynuatorzy mieli olbrzymi wkład we współczesną myśl oraz filozofię polityczną, zwłaszcza w rozważania o państwie i ludzkiej wolności.

Celem artykułu jest analiza i interpretacja stanowiska reprezentantów Szkoły Austriackiej wobec znaczenia i roli jednostek oraz społecznej kooperacji w rozwoju cywilizacji. Powyższy problem może wydawać się z pozoru banalny, jednak zdaniem autora wart jest przanalizowania z kilku powodów. Po pierwsze liberalizm a później libertarianizm reprezentantów ASE wskazuje na fakt, znany od czasów Arystotelesa, że człowiek nie jest samowystarczalny, a ich argumentacja bazuje na ekonomicznych wnioskach i logicznej dedukcji. Po drugie reprezentanci ASE wykazują, że idee, które tworzą cywilizacje, mogą zarówno przyczyniać się do ich powstania i wzmocnienia, ale i też do ich destrukcji. Cywilizacje składają się z jednostek, które są głównymi poszkodowanymi złych polityk. Po trzecie dzięki istnieniu cywilizacji człowiek stał się bardziej produktywny, niż kiedy żył w okresie barbarzyństwa i izolacji. Autor omówi

¹ Termin Austriacka Szkoła Ekonomiczna (ASE) ma znaczenie równoważne ze Szkołą Austriacką.

² L. von Mises, *The historical setting of the Austrian School of Economics*, Auburn 2003, s. 1.

³ D. Osterfeld, *Freedom, society and the state An investigation into possibility of society without Government*, San Francisco 1986, s. 257.

także pogląd reprezentantów Szkoły Austriackiej na cywilizację zachodnią. Niniejszy artykuł wykaże, że według kluczowych postaci Szkoły to właśnie dzięki cywilizacji zachodniej istnieją instytucje społeczne, takie jak wolny rynek, prawa własności czy wolność jednostek. „Austriacy”⁴ afirmowali zasady cywilizacji zachodniej oraz doceniali jej rolę i znaczenie w procesach nie tylko historycznych, ale i również we współczesności. Jednocześnie odrzucali wszelkie polityki i ideologie, które ich zdaniem stanowiły zagrożenie dla jej funkcjonowania. Zagrożeniem dla cywilizacji, w tym i zachodniej, według reprezentantów ASE są wszelkie formy totalitaryzmu oraz rozrost państwa, który ogranicza ludzką wolność. Autor posłużył się metodą analizy treści oraz podejściem interpretatywnym. David Marsh i Peter Furlong wyróżnili podejście interpretatywne jako jedną z metod badań politologicznych. W niniejszym podejściu badacze odrzucają pogląd, że świat istnieje niezależnie od naszej wiedzy o nim, bowiem świat jest społecznie lub dyskursywnie konstruowany. Zjawiska społeczne nie istnieją niezależnie od interpretacji badacza, dlatego ważne są znaczenia i interpretacje zjawisk społecznych. Dla interpretatorów obiektywna analiza jest niemożliwa⁵. W nurcie interpretacyjnym obiektywizm oraz subiektywizm są wewnętrznie powiązane. Rzeczywistość jest możliwa do poznania jednak nie bez oddzielenia się od subiektywizmu⁶. W artykule omówione zostanie stanowisko Ludwiga von Misesa, Murraya Rothbarda, Thomasa DiLorenzo oraz Butlera Shaffera stowarzyszonego z *Mises Institute*, ośrodka badawczo-dydaktycznego znajdującego się w Auburn, Alabama, który promuje i rozwija dorobek Austriackiej Szkoły Ekonomicznej. Należy zwrócić uwagę, że

⁴ Niniejsze określenie dotyczy kontynuatorów myśli C. Mengera i L. von Misesa, którzy z pochodzenia niekoniecznie są Austriakami.

⁵ D. Marsh, P. Furlong, *Skóra, a nie sweter: ontologia i epistemologia w politologii*, [w:] *Teorie i metody w naukach politycznych*, red. D. Marsh, G. Stoker, Kraków 2006, s. 26–27.

⁶ D. della Porta, M. Keating, *How many approaches in the social sciences? An epistemological introduction*, [w:] *Approaches and Methodologies in the Social Sciences A Pluralist Perspective*, red. D. della Porta, M. Keating, Cambridge 2008, s. 23.

większość analizowanych stanowisk jest autorstwa ekonomistów, co determinuje pewne odwoływania do kwestii gospodarczych, jednak mieszczących się w sferze nauk społecznych.

Czym jest cywilizacja?

Według reprezentantów ASE powstanie cywilizacji spowodowało najważniejszy przełom w życiu człowieka. Dzięki cywilizacji praca i los materialny ludzkości poprawiły się, a także możliwe stało się poszanowanie ludzkiej wolności i praw. W rozwoju cywilizacji należy przyznać specjalne zasługi jednostkom, ich produktywności i pomysowości. Chociaż „Austriacy” nie podają jednej, „podręcznikowej” definicji *cywilizacji*, to jednak omawiają jej kluczowe komponenty.

W opinii L. von Misesa człowiek od niepamiętnych czasów wybierał życie w cywilizacji od życia w naturze. Cywilizacja oparta na społecznej kooperacji miała za cel zachowanie życia i zdrowia⁷. Chociaż, jak twierdził L. von Mises, nie znamy wynalazców/odkrywców wszystkich przełomowych przedmiotów/narzędzi w dziejach cywilizacyjnych, to są one jednak zasługą jednostek, których zwyczaje produkcyjne zostały zaadaptowane przez innych ludzi, którzy postanowili pójść za ich przykładem⁸. Ekonomia a nie historia, według L. von Misesa, dostarcza dowodów na fakt, że prywatna własność środków produkcji przyniosła relatywnie satysfakcjonujący stan dobrobytu i cywilizacji, a wszystkie romantyczne twierdzenia o wspaniałości i piękności świata przed nastaniem cywilizacji powinny zostać uznane za iluzje⁹.

W opinii ucznia L. von Misesa w osobie M. Rothbarda ekonomia oparta na samowystarczalnych jednostkach, które żyją w całkowitej izolacji, oznacza niemal pewną śmierć dla większości ludzi oraz ubó-

⁷ L. von Mises, *Theory and history an interpretation of social and economic evolution*, Auburn 2007, s. 35. Mises nie wyklucza faktu, że są osoby, które odrzucają społeczną kooperację i łamią normy społeczne.

⁸ Tamże, s. 192.

⁹ Tamże, s. 217–218.

stwo dla ocalałych. Samowystarczalność poprzez izolację i odejście od współpracy oznacza regres ze stanu cywilizacji do barbarzyństwa¹⁰. Podobnie zresztą zdaniem amerykańskiego ekonomisty wszelkie odstępstwa od gospodarki wolnorynkowej są drogą prowadzącą do barbarzyństwa, gdyż powodują spadek produktywności¹¹. Proces rozpoczęcia wymiany dóbr pomiędzy ludźmi zainicjował przejście od barbarzyństwa do cywilizacji¹². Dzięki temu, że człowiek mógł pracować i świadczyć swoje usługi innym za wynagrodzenie, można mówić o nastaniu cywilizacji¹³.

Spółczeństwo, cywilizacja i kooperacja umożliwiły przekształcenie dzikiego człowieka w ludzką istotę, a podział pracy jest bardziej efektywny niż praca w izolacji¹⁴. Ponadto cywilizacja przewyciężyła sytuację nieustającej walki pomiędzy ludźmi¹⁵. Zaprzestanie wojen, które są szkodliwe dla rozwoju cywilizacji wykazuje, że podział pracy i zwalczanie antagonizmów jest korzystne dla całej ludzkości¹⁶. Wolny handel i międzynarodowy podział pracy są podstawą całej ludzkiej cywilizacji. Wolny rynek zapewnia pokój i współpracę, natomiast izolacjonizm prowadzi do restrykcyj i wojny¹⁷. Thomas DiLorenzo powoływał się na Ludwiga von Misesa, który wykazał, że to właśnie podział pracy jest źródłem powstania cywilizacji, gdyż inaczej człowiek żyłby jako „dziki”¹⁸.

Cywilizacja powstała dzięki mechanizmom rynkowym, które pozwoliły na podniesienie standardu życia i wyjście z barbarzyństwa¹⁹. Rozważania M. Rothbarda na podstawie refleksji libertariańska

¹⁰ M. Rothbard, *Man, economy, and state A treatise of economic principle with Power and market Government and economy*, Auburn 2009, s. 1103.

¹¹ Tamże, s. 1119.

¹² M. Rothbard, *Ethics of liberty*, New York–London 1998, s. 36.

¹³ Tamże, s. 40.

¹⁴ L. von Mises, *Human action a treatise of economics*, Auburn 1998, s. 144.

¹⁵ Tamże, s. 170.

¹⁶ L. von Mises, *Liberalism in the classical tradition*, New York 2002, s. 25.

¹⁷ T. DiLorenzo, *Organized Crime: The Unvarnished Truth About Government*, Auburn 2012, s. 45.

¹⁸ Tamże, s. 193.

¹⁹ M. Rothbard, *Man, economy...*, s. 1326.

Alberta Jaya Nocka sprowadziły go do wyróżnienia dwóch rodzajów władzy – władzy nad ludźmi i władzy nad naturą. Władza nad ludźmi nie przyczynia się do rozwoju człowieka i jest dostępna tylko nielicznym, natomiast władza nad naturą jest powszechnie dostępna dla każdego człowieka, pozwala podnosić standard życia poprzez przekształcenie naturalnych surowców i zwiększa produktywność oraz jest tym, na czym opierać powinna się cywilizacja²⁰.

Rzadkość zasobów surowcowych spowodowała, że ludzkość podzieliła się na wiele, daleko oddalonych od siebie skupisk, które postanowiły własnymi sposobami radzić sobie z określonymi, konkretnymi problemami, tworząc różne cywilizacje, których izolację przełamały dopiero wyprawy Europejczyków²¹.

Esencją cywilizacji są idee. Cywilizacje różnią się od siebie ze względu na jakościowo substancjalny charakter idei, które je kształtują²². Żadna cywilizacja według L. von Misesa nie może istnieć bez aparatu przymusu, w którym to rząd broni społecznej kooperacji przed agresją²³. Podstawą nowoczesnej cywilizacji powinna być gospodarka rynkowa, gdyż tylko ona gwarantuje w opinii Austriaka pokojowe relacje międzyludzkie, gdzie ludzie zamiast walczyć ze sobą wymieniają swoje dobra i świadczą sobie wzajemne usługi²⁴. Inny pogląd dotyczący roli państwa w zapewnieniu pokojowych relacji międzyludzkich miał anarchokapitalista M. Rothbard, który w swojej filozofii odrzucał państwo jako „czyste zło”²⁵.

²⁰ Tamże, s. 1330.

²¹ L. von Mises, *Theory and history...*, s. 220.

²² Tamże, s. 225.

²³ L. von Mises, *Omnipotent government the rise of total state and total war*, Auburn 2010, s. 48.

²⁴ L. von Mises, *The ultimate foundation of economic science an essay of method*, Toronto 1962, s. 92.

²⁵ Patrz M. Rothbard, *O nową wolność – manifest libertariański*, Warszawa 2007.

Zagrożenia dla cywilizacji

Podrozdział ten dotyczy zagrożeń, przed jakimi musi bronić się cywilizacja. Największym problemem według „Austriaków” są błędne idee, które podważają liberalną doktrynę i niszczą pokojowe relacje między ludźmi oraz stawiają kolektyw nad jednostką. Ludwig von Mises wskazywał, że totalitaryzm oparty na planowaniu życia przez dyktatora przesiąkniętego określonymi ideami, chcącymi skończyć z „anarchią myślenia”, jest zagrożeniem nie tylko dla cywilizacji, ale i dla całej ludzkości²⁶. Cywilizacja jako wytwór ludzkiego wysiłku nie zawsze musi oznaczać liniowy postęp, niestety, jeśli człowiek wybiera niewłaściwe środki do realizacji celów, to wówczas spowoduje to katastrofę. Polityki, które są złe, mogą spowodować dezintegrację naszej (zachodniej) cywilizacji, tak jak uległy zniszczeniu wcześniej inne. Cywilizacji mogą zagrażać zewnętrzni, jak i wewnętrzni barbarzyńcy²⁷. Złe idee, na których oparta jest cywilizacja, prowadzą ją do zguby²⁸. Austriacki ekonomista odrzucił materializm i dialektykę marksistowską oraz socjalizm jako destrukcyjne idee dla cywilizacji, której rezultatem jest nieszczęście wszystkich ludzi. Zdaniem austriackiego uczonego powyższe podejścia są epistemologicznie błędne, gdyż nie są w stanie wyjaśnić, jak i dlaczego powstają ludzkie myśli i sądy zakorzenione w strukturze ludzkiego umysłu²⁹. Idea socjalizmu jest według L. von Misesa zgubna dla cywilizacji³⁰. Zdaniem Bruno Leoniego – L. von Mises trafnie wskazał, że totalitarne rządy zamazują znaczenie słowa *wolność*, które jest powszechnie akceptowane w zachodniej cywilizacji, powodując, że człowiek ma prawo do bycia posłusznym jedynie rozkazom³¹.

Według L. von Misesa należy zwrócić szczególną uwagę na populistycznych demagogów, których politycznym celem jest zburzenie

²⁶ L. von Mises, *Theory and history...*, s. 197.

²⁷ Tamże, s. 221.

²⁸ Tamże, s. 226.

²⁹ Tamże, s. 158.

³⁰ L. von Mises, *Nation, economy and state: contributions to the politics and history of our time*, Arlington 1983, s. 219.

³¹ B. Leoni, *Freedom and the Law*, Los Angeles 1972, s. 41.

kapitału budowanego przez wiele generacji, gdyż inaczej zachodnia cywilizacja może zostać zgubiona i powrócić w mroczne czasy³². Cywilizacja może przetrwać dzięki wolności i przedsiębiorczości³³. Antyliberalne polityki prowadzić mogą do katastrofy cywilizacji³⁴. Największym dla niej zagrożeniem jest afirmacja antyliberalnych polityk podważających społeczną kooperację³⁵. Fałszywe doktryny propagowane są przez demagogów, którzy przekonują większość społeczeństwa do swoich racji i w konsekwencji mogą sprowadzić na cywilizację katastrofę³⁶. Jak twierdzi B. Shaffer, chociaż cywilizacje są tworzone przez jednostki, to jednak niszczone są przez kolektyw. Przykładem destrukcji jest państwowy socjalizm, jaki miał miejsce w ZSRR³⁷. Bogactwo cywilizacji pochodzi od zachowania jednostek a nie kolektywu³⁸. Murray Rothbard wskazywał z kolei, że rozwój broni, w tym broni nuklearnej, jest nie tylko zagrożeniem dla cywilizacji, ale również potencjalnym masowym morderstwem i zagrożeniem dla całego świata³⁹.

Cywilizacja zachodnia

Niniejszy podrozdział omówi jak reprezentanci ASE rozumieli, czym jest cywilizacja Zachodu. „Austriacy” afirmowali historię, w tym historię idei politycznych wypracowaną przez generacje europejskich myślicieli, gdyż ich zdaniem najwyższym celem politycznym dla Zachodu była wolność. Dla L. von Misesa historia zachodniej cywilizacji to niestrudzona walka o wolność. Wschód w przeciwień-

³² L. von Mises, *Planning for Freedom and twelve other essays and addresses*, South Holland 1974, s. 181.

³³ J.G. Hülsmann, *Mises The last knight of Liberalism*, Auburn 2007, s. 330.

³⁴ L. von Mises, *Liberalism in...*, s. 3.

³⁵ Tamże, s. 189.

³⁶ L. von Mises, *The ultimate...*, s. 93.

³⁷ B. Shaffer, *The Wizards of Ozymandias reflection on the decline & fall*, Auburn 2012, s. XXIV.

³⁸ Tamże, s. 13.

³⁹ M. Rothbard, *Ethics of liberty...*, s. 191.

stwie do Zachodu nie znał poczucia wolności. W filozofii greckiej, a później rzymskiej zawarte są rozważania o wolności i stworzeniu dobrego społeczeństwa⁴⁰. Chociaż społeczeństwa Europy żyły pod tyranią jednostek lub arystokracji, to jednak wiek oświecenia przyniósł podstawy intelektualnej obrony wolności, które zaowocowały powstaniem instytucji społecznych gwarantujących rozszerzenie zasad liberalnych i koniec serwilizmu⁴¹. Według B. Shaffera cywilizacja zachodnia opiera się na jednostkach, które przekraczają granicę istniejącej wiedzy i praktyki, a także na poparciu dla innowacyjności, wolności osobistej, decentralizacji władzy, własności prywatnej i dotrzymywaniu kontraktów⁴². Cywilizacja zachodnia istnieje dlatego, że istnieją warunki, dzięki którym jednostki mogą produktywnie działać, tworząc wartości, które są niezbędne do przetrwania systemu, gdyż zapewniają mu energię⁴³. Kryzys cywilizacyjny, jaki przeżywa Zachód, spowodowany jest podważeniem faktu poszanowania wolności jednostki oraz działań zmierzających do zaspokojenia własnych interesów⁴⁴. Cywilizacja zachodnia oparta jest na koncepcji i praktyce prywatnej własności, tworząc system umożliwiający ekspresję kreatywnej energii dążącej do zaspokojenia własnych potrzeb wolnych kobiet i mężczyzn⁴⁵. Według reprezentanta Szkoły Austriackiej Johna Densona największym osiągnięciem cywilizacji zachodniej jest odkrycie, że zwiększenie wolności jednostki jest zawsze skorelowane z ograniczeniem władzy państwa⁴⁶.

Według L. von Misesa cywilizacja zachodnia odniosła sukces dzięki temu, że narody podzielały ekonomiczne (wolnorynkowe) podstawy swojego funkcjonowania⁴⁷. Cywilizacja przyczyniła się do

⁴⁰ L. von Mises, *The anti-capitalistic mentality*, Auburn 2008, s. 90–91.

⁴¹ Tamże, s. 92.

⁴² B. Shaffer, *The Wizard...*, s. XXIX.

⁴³ Tamże, s. 2.

⁴⁴ Tamże, s. 25.

⁴⁵ B. Shaffer, *Boundaries of order Private property as a social system*, Auburn 2009, s. 52.

⁴⁶ J. Denson, *A century of war Lincoln, Wilson and Roosevelt*, Auburn 2006, s. 31.

⁴⁷ L. von Mises, *Human action...*, s. 10.

zwiększenia osiągnięć człowieka oraz ograniczenia naturalnej selekcji⁴⁸. Oczywiście ludzkość na Zachodzie, podlegała hegemonicznej władzy, jednak wprowadzono również instytucje kontraktowej koordynacji, polegającej na kooperacji jednostek, które porzuciły pracę w izolacji⁴⁹. Cywilizacja zachodnia jest nieodłączna od kalkulacji ekonomicznej opartej na prywatnej własności środków produkcji i metodach kapitalistycznych. Europa od czasów średniowiecza odrzucała wszelkie hamulce blokujące operacje rynkowe⁵⁰. Według austriackiego uczonego wszelkie zarówno duchowe, jak i materialne osiągnięcia cywilizacji były możliwe dzięki idei wolności⁵¹. To właśnie wolność jest znakiem rozpoznawczym kultury Zachodu⁵². Dzięki metodom kapitalistycznym Europa ma wyższy poziom rozwoju od innych cywilizacji⁵³. Mieszkańcy świata zachodniego nie powinni się poddać władzy wszechpotężnego rządu⁵⁴. Jeśli narody Zachodu nie chcą żyć pod jarzmem barbarzyńskiej tyranii, to muszą afirmować leseferystyczną gospodarkę rynkową⁵⁵.

Podsumowanie

Niniejszy artykuł poruszał problem znaczenia i roli jednostki i społecznej kooperacji w kształtowaniu cywilizacji zawarty w myśli politycznej reprezentantów Szkoły Austriackiej. Ludwig von Mises i jego następcy wykazali, że społeczny podział pracy, wymiana dóbr i usług oraz pokojowe relacje pomiędzy ludźmi są warunkiem koniecznym powstania cywilizacji. Czasy poprzedzające jej nastanie były okresem izolacji i nieproduktywności, dlatego człowiek, aby przetrwać i móc się rozwijać, postanowił kooperować z innymi ludźmi. Zagrożeniem

⁴⁸ Tamże, s. 165.

⁴⁹ Tamże, s. 198.

⁵⁰ Tamże, s. 231, 264–265.

⁵¹ L. von Mises, *Liberty and property*, Auburn 2009, s. 48.

⁵² Tamże, s. 51.

⁵³ L. von Mises, *Liberalism in...*, s. 125.

⁵⁴ L. von Mises, *The anti-capitalistic...*, s. 104.

⁵⁵ Tamże, s. 112.

dla cywilizacji są zdaniem reprezentantów ASE błędne doktryny i idee, które podważają liberalną politykę społecznej kooperacji i powodują zaprzestanie pokojowych relacji między ludźmi. Zagrożeniem jest także powstrzymywanie ludzkiej kreatywności, wolności, a także wojna i izolacjonizm oraz wszelkie totalitarne reżimy. Zdaniem reprezentantów Szkoły Austriackiej cywilizacja Zachodu toczyła walkę o wolność, i właśnie powyższa kategoria społeczna, którą przeciwstawia się wszechwładzy państwa, jest kluczową cechą wyróżniającą Zachód od reszty Świata. Porównując stanowiska „Austriaków”, należy podkreślić, że M. Rothbard oraz jego uczniowie konsekwentnie rozwijali i kontynuowali myśl polityczną i społeczną L. von Misesa w sferze analizy i interpretacji roli jednostki i społecznej kooperacji w tworzeniu cywilizacji. Afirmacja efektywności społecznej kooperacji, w porównaniu do pracy w izolacji oraz argumentacja za ekonomicznie użytecznym wolnym rynkiem, jest cechą wspólną „Austriaków”. Wśród reprezentantów Szkoły Austriackiej nie istniał natomiast jednolity pogląd na temat konieczności istnienia państwa minimalnego, które zapewni pokojową, społeczną kooperację oraz obronę cywilizacji wolności.

Bibliografia

- Denson J., *A century of war Lincoln, Wilson and Roosevelt*, Auburn 2006.
- DiLorenzo T., *Organized Crime: The Unvarnished Truth About Government*, Auburn 2012.
- Hülsmann J.G., *Mises The last knight of Liberalism*, Auburn 2007.
- Leoni B., *Freedom and the Law*, Los Angeles 1972.
- Marsh D., Furlong P., *Skóra, a nie sweter: ontologia i epistemologia w politologii, [w:] Teorie i metody w naukach politycznych*, red. D. Marsh, G. Stoker, Kraków 2006.
- Della Porta D., Keating M., *How many approaches in the social sciences? An epistemological introduction, [w:] Approaches and Methodologies in the Social Sciences A Pluralist Perspective*, red. D. della Porta, M. Keating, Cambridge 2008.
- Mises von L., *Human action a treatise of economics*, Auburn 1998.
- Mises von L., *Liberalism in the classical tradition*, New York 2002.
- Mises von L., *Liberty and property*, Auburn 2009.

- Mises von L., *Nation, economy and state: contributions to the politics and history of our time*, Arlington 1983.
- Mises von L., *Omnipotent government the rise of total state and total war*, Auburn 2010.
- Mises von L., *Planning for Freedom and twelve other essays and addresses*, South Holland 1974.
- Mises von L., *The historical setting of the Austrian School of Economics*, Auburn 2003.
- Mises von L., *Theory and history an interpretation of social and economic evolution*, Auburn 2007.
- Osterfeld D., *Freedom, society and the state An investigation into possibility of society without Government*, San Francisco 1986.
- Rothbard M., *Ethics of liberty*, New York–London 1998.
- Rothbard M., *Man, economy, and state A treatise of economic principle with Power and market Government and economy*, Auburn 2009.
- Rothbard M., *O nową wolność – manifest libertariański*, Warszawa 2007.
- Shaffer B., *Boundaries of order Private property as a social system*, Auburn 2009.
- Shaffer B., *The Wizards of Ozymandias reflection on the decline & fall*, Auburn 2012.

The representatives of the Austrian School versus importance and the role of the individual and the social cooperation in the development of the civilization

Summary: This article is an attempt to analyze and interpretation of position of the representatives of the Austrian School versus importance and the role of the individual and the social cooperation in the development of the civilization. The aim of this article is examined, according to the representatives of the Austrian School, that the individuals and the social cooperation have influence on the development of the wealth of the society and increase of human liberty and also guarantee of peaceful cooperation between humans. Author focus on political thought of the representatives of the Austrian School in the persons like Ludwig von Mises, Murray Rothbard, Butler Shaffer or Thomas DiLorenzo. Article show that in opinions of the representatives of the Austrian School social institutions like property rights, personal freedom, social cooperation or free market are products of Western Civilization. In the text discuss will be belief that bad ideas are main causes of destructions of civilizations. Author used an interpretative approach and context analysis.

Keywords: Austrian School, political thought, Civilization, individual, social cooperation.